

FÖRSVARSTRIDEN I ÅTERUPPBLOSSANDE?

GENOM överbefälhavarens försvarsprogram har försvarsfrågan, under ett sekel den mest partiskiljande av alla stora spörsmål, åter på allvar förts in i den politiska debatten.

Preludier hördes när civilförsvarslagen förelades riksdagen 1944 och när direktiven för den nu pågående försvarsutredningen godkändes 1945. Redan då märktes stora motsättningar mellan partier eller grupper inom dessa, fastän de till sist nödtorftigt överbyggdes genom ekumeniska kompromisser, som för tillfället samlade alla. Sedan dess ha vi emellertid avlägsnat oss två år från kriget, märk väl dock utan att de svåraste frederna ännu siktas, och dessutom har den svenska politiken nästan hundra procentigt bestämts av ekonomiska och socialpolitiska intressen. Allt tyder på att det numera inte resterar mycket av krigsårens strävanden att »lyfta försvaret över partierna». Av direktiven känna sig försvarsutredningens ledamöter uppenbarligen allt mindre besvärade. »Det inre försvaret» — för att använda 1930-talets term om socialreformerna — ställes i förgrunden, och »det yttre försvaret» kommer av allt att döma att blott få vad som blir över sedan den prioriterade socialpolitiken tagit hem sitt. Därjämte har en helt ny faktor fått motivvärde. Särskilt bland några inom folkpartiet åberopas nu som ett tvingande argument mot ett starkt efterkrigsförsvar och nuvarande övningstid högkonjunktorens arbetskraftsbrist, precis som depressionen (läs arbetslösheten) i början av 1930-talets ekonomiska kris lika begärligt togs till förevändning för att inställa värnpliktsövningarna.

Riksdagens ställningstagande i försvarsfrågan dröjer dock till nästa år, såvitt nu kan förutses. Även civilförsvarets framtida ordnande — varom ett tämligen enigt betänkande framlades i januari — lär ej bli föremål för proposition förrän 1948. Förpostfäktningar ha dock nyss utkämpats om munderingen och de tilltänkta jagarna, varvid folkpartiet allierade sig med socialdemokratiens försvarsvänster. Försvarsutredningen väntas snart bli färdig med sitt principiella ställningstagande, och därmed bli

partiernas uppmarschlinjer utstakade. Visserligen vill man hoppas, att uppfattningarna inte denna gång skola skilja sig lika mycket från varandra som t. ex. 1901, 1914 eller 1925. Men troligen komma meningarna att gå avsevärt i sär. Och det är fara värt att de komma att ytterligare säras, ju mer försvarsfrågan blir ett inslag i den (social)politiska propagandan. Ändock behövde det ej innebära någon större självövertvinnelse för partierna att komma varandra mycket nära åtminstone rörande huvudlinjerna. General Jungs program erbjuder en naturlig samlingsplattform. Där avvisas inte tanken på en anpassning av försvaret efter det utrikespolitiska läget; överbefälhavaren vill blott vänta med ett definitivt beslut tills man med någon större säkerhetsgrad kan bedöma detta läge. Där krävs alls inte någon upprustning eller skärpt försvarsberedskap; tvärtom avstår överbefälhavaren från ny anskaffning av krigsmateriel under den tekniskt ovissa övergångsperioden, med undantag för upprättande av den för vårt lands motståndskraft så evident oundgängliga nattjaksflottiljen. Men överbefälhavaren vill under ovisshetsåren bevara kadern och garantera övade kontingenter; och även om han medverkat till en sänkning av övningstiden med en månad, kan i maskinkrigets tid någon nämnvärd ytterligare nedprutning av tjänstgöringstiden inte ske utan att vår permanenta beredskap försvagas.

Utom arbetsmarknadsmotiven är det främst två synpunkter som präglat den aktuella debatten. För det första har man utgått från att »säkerheten» nu blivit mycket större än exempelvis på 1930-talet. För det andra skulle Sverige, menar man, kunna ta ansvaret för försvarsinskränkningarna i förlitan på en snar hjälp utifrån, ty utan bistånd kan, säger man vidare, intet litet land tänkas ha kraft att i längden motstå en stormakt.

Är det emellertid möjligt att nu taxera säkerheten särdeles stor? Naturligtvis är först och främst krigströttheten hos folken en fredsfaktor. Vidare har det livsrumsimperialistiska, av föhrerns kejsarvansinne ledda nazistiska Tyskland för överskådlig tid desarmerats. Dessutom känner sig Sverige isolerat sett inte hotat från något håll just nu. Å andra sidan är våra dagars världspolitik så uppladdad av spänningar att någon jämförelse med 1920-talets första år förbjuder sig själv. Då var Tyskland obevärnat och dekapiterat, och Sovjetregimen kämpade för sin egen, då mycket ovissa existens. Men 1940-talet liknar tiden efter 1933. I stället för 1930-talets ideologiska frontställningar ha trätt de obemantlade, svårförsonliga motsättningarna mellan västmakterna och

Sovjetunionen. Intressekampen dem emellan rör sig om nästan varje tumsbredd jord i Central- och Östeuropas skiljezon. Med hänsyn till atombomben talar mycket för att bombhemlighetens beati possidentes inte fördröja en krigisk urladdning, om den blir oundviklig, tills bägge parter hunnit utrusta sig med förstörelsemedlen. Hur intensivt man än vill tro på en fredlig utjämning av intressekonflikterna, vore det blindhet att ur räkningen lämna möjligheten av att någon part desperat griper till vapen. Ingen ansvarskännande kan bortse från denna ohyggliga eventualitet. Och även om den verkligen skulle bedömas som mindre sannolik, kvarstår dock att riskerna för vårt land vid en ny världskonflikt bli oändligt mycket större än de skulle ha varit vid en europeisk stormaktskonflikt under slutet av 1800-talet eller voro under det första världskriget. Ty denna gång kan ett kontinenternas Ragnarök inte tänkas utan att kriget koncentreras till luften. Och luftvägarna mellan U. S. A. och Ryssland gå fågelvägen över Sverige; parterna komma att frestas till basframskjutningar, något som lättast kan ske genom att utnyttja Skandinavians territorium. För att tvinga maktgrupperna att avstå härifrån behövs det ett försvar, som inte låter överrumpla sig och som kan ta en törn utan att svikta innan effektiv hjälp från den andra maktgruppen i ett sådant läge kan påräknas eller kanske självmant anmäler sig.

En helt annan sak vore att reducera försvaret och bygga hela försvarsplanen på snar hjälp utifrån eller på en överenskommelse med en viss maktgrupp att komplettera det svenska försvaret på väsentliga punkter. Alldeles oavsett hur denna idé kan förenas med neutralitetslinjen eller Sveriges medlemskap i F. N. måste dess förverkligande stranda redan därpå att en snabb betryggande hjälp rent tekniskt knappast kan tänkas. Tidsmomentet spelar i luftkrigets tidevarv en så avgörande roll, att den anfällande parten har de största utsikter att betvinga en svag motståndare innan den andra parten vid sin undsättningsaktion hinner leverera motmedlen. Om något har det andra världskriget givit de mest skrämmande exempel på vart hän tilliten till andras undsättning lett. Vi behöva bara hänvisa till de katastrofala följderna av Stauning—Munchs och Halvdan Kohts försvarspolitik; Jugoslaviens, Hollands, Belgiens, Polens och Greklands öden ge lika allvarliga tankeställare. Och ändock voro Tyskland och Italien inga till tänderna rustade angripare utan tvärtom starka blott genom sitt hasarderande och ett visst tekniskt försprång. Kan någon verkligen vilja ta på sitt ansvar att tillråda en svensk försvars-

politik, som — även om den inte skulle sträcka sig lika långt i faktisk nedrustning som Danmark och Norge före 1939 — dock relativt sett skulle bringa Sverige i ett liknande beroende som dessa stater före deras ockuperande?

Det enda rimliga nu är att fästa avseende uteslutande vid det ovissa och trots all naturlig mänsklig fredsoptimism hotfulla världspolitiska tidsläget just nu. Därför blir det relativt likgiltigt, hur man i dag, efter ett tjugotal år, bedömer 1925 års nedrustning och partiernas dåvarande prognoser om den utrikespolitiska utvecklingen. I så måtto hade försvarsvännerna då rätt, att ett litet land aldrig kan lita till en så snabb upprustning vid krigsvarsel, att brister i övning och materiel helt botas. Redan hänsyn till arbetsmarknaden göra detta omöjligt, ty ett litet och folkfattigt land kan inte i hast efteröva flera årsklasser och samtidigt intensifiera den industriella upprustningen — om det överhuvudtaget skulle våga göra det. Den forcerade återhämtningen 1938—1940 bevisar härvidlag ingenting, ty vår krigsmakt förskonades i april 1940 till all lycka från ett verklighetsprov. Slutsatsen kan inte bli mer än en: om vårt land skall kunna inlåta sig på en större inskränkning av försvaret, kan detta inte ske förrän världen mänskligt att döma relativt varaktigt pacificerats. För stunden är detta så långt ifrån fallet, att den nationella självbevarelse-driften tvingar oss till en avbidande försvarspolitik, även om denna med oundviklighet innebär en fortsatt pressning på statsfinanserna. Och tanken på en nordisk försvarsgemenskap måste tills vidare avskrivnas. Snarare tycks den i vissa läger outrotliga försvarsolusten i våra grannländer uti söder och väster göra Skandinavien som helhet till ungefär samma militära lakun som 1940.